

УДК 378:37.04

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-2.41>**Н. С. Скрипник**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

КУРС ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Статтю присвячено пошуку можливостей та ефективних способів розвитку медіаграмотності студентів закладів вищої технічної освіти в процесі вивчення іноземної мови. Зазначено, що медіаграмотність є однією з важливих складових частин підготовки майбутніх фахівців за вимогами сучасного світу, де люди постійно перебувають під впливом різних джерел інформації з величезними її обсягами. Медіаграмотність розглянуто як сукупність мотивів, знань, умінь і можливостей, які сприяють критичному аналізу та оцінці медіатекстів із подальшою змогою експериментувати і створювати власні. Вона відповідає за розвиток таких важливих навичок, як критичне мислення, аналіз і створення інформації, а також допомагає студентам успішно впоратися з великою кількістю інформації. Представлено сфери медіаосвіти, такі як інформаційна безпека, пошук інформації, сприйняття і інтерпретація медіатексту, медіаторчість і практичне освоєння медіапростору, які розглянуто подібно до таксономії Блума. Наведено сім компетенцій, пов'язаних із медіаграмотністю. За відсутності спеціалізованих медіаосвітніх курсів у навчальних планах студентів технічних закладів вищої освіти пропонується розглянути курс іноземної мови як чинник розвитку медіаграмотності майбутніх фахівців. Надано опис схеми роботи з розвитку медіаграмотності, що передбачає чотири етапи (визначення засобів масової інформації, визначення особистих уподобань студента, аналіз інформації, створення власного медіапродукту). Представлено успішно апробовані протягом 2019–2020 навчального року методи і завдання, що сприяють розвитку медіаграмотності студентів під час вивчення іноземної мови безпосередньо на заняттях та в позааудиторній діяльності. Описано використання додаткових ресурсів (стратегія «E. S. C. A. P. E.», онлайн-лекції TED Talks, онлайн-курси з медіаграмотності на прикладі курсу Very-Verified), які в сукупності з вищевказаними способами дають змогу розглядати курс іноземної мови як чинник розвитку медіаграмотності майбутніх інженерів.

Ключові слова: медіаграмотність, студент, заклад вищої технічної освіти, критичне мислення, іноземна мова.

Постановка проблеми. У сучасному світі люди оточені неймовірною кількістю інформації. Ми постійно знаходимося під впливом різноманітних медіа – телебачення, радіо, інтернет-трансляції, соціальні мережі, електронна пошта, месенджери, відеоблоги, зовнішня реклама тощо. Для того, щоб орієнтуватись у цих величезних обсягах інформації, потрібно розвивати свою медіаграмотність. Останнім часом студенти вирізняються тим, що світ інформації та електронних пристроїв є для них природним середовищем, вони з легкістю користуються найновішими гаджетами, випробовують їх функціонал, апробують нові мобільні додатки і так далі. З іншого боку, поширеною є ситуація, коли необхідну інформацію чи відповідь на питання студенти шукають в інтернеті, а перші кілька посилань у пошуку сприймаються як остаточно правильні чи вичерпні. Отже, багатьом сучасним студентам потрібен розвиток медіаграмотності під час навчання в закладі вищої освіти, і це завдання стає нині одним із важливих складників підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і розвитку медіаграмотності та медіаосвіти досліджують вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Barry, О. Borysenko, S. Vysotska, Т. Аношкова, О. Бондаренко, І. Власенко, О. Волошенюк, В. Іванов, Л. Кульчинська, О. Мокрогуз, І. Павленко, Л. Петрик та інші. Проте термін «медіаграмотність» нині не має остаточного, повністю узгодженого визначення. Так, деякі вчені пов'язують її зі здатністю критично оцінювати інформацію, продукувати її та ділитися нею; інші зосереджуються на вмінні користуватися різними сучасними технологіями, обладнанням та гаджетами. Але значна частина вчених дотримується думки, що медіаграмотність – це частина медіаосвіти. Так, К. Ворсноп вважає, що медіаграмотність – це результат медіаосвіти, вивчення медіа. Українськими вченими виведено таке визначення: медіаграмотність – це сукупність мотивів, знань, умінь і можливостей, які сприяють критичному аналізу та оцінці медіатекстів із подальшою змогою експериментувати і створювати власні [1, с. 37; 2, с. 22; 3, с. 101]. Однак більшість медіаосвітян

вбачають своє завдання в тому, щоб спрямувати студентів на критичне осмислення інформації, яку їм подають через джерела ЗМІ [4, с. 17].

Мета статті. Варто зазначити, що медіаграмотності навчають за допомогою певних медіаосвітніх курсів у межах професійної підготовки таких фахівців, як журналісти, працівники радіо, телебачення та зв'язку, редактори, PR-менеджери, дипломати і юристи. Але метою цієї роботи є вивчення курсу іноземної мови як чинника розвитку медіаграмотності студентів у межах загальної підготовки студентів бакалаврату закладів вищої освіти технічної спрямованості, для яких медіаграмотність не є предметом фаховим чи обов'язковим.

Виклад основного матеріалу. В Європейській хартії медіаграмотності [5, с. 21] представлено сім напрямів компетенції (або використання), пов'язаних із медіаграмотністю:

- ефективно використовувати медіатехнології для доступу, зберігання, пошуку та обміну контентом із метою задоволення індивідуальних потреб та інтересів громади;

- отримувати доступ до та робити обґрунтований вибір широкого спектру медіаформ та контенту з різних культурних та інституційних джерел;

- розуміти, як і чому створюється медіаконтент;

- критично аналізувати прийоми, мови та умови використання засобів масової інформації та повідомлення, які вони передають;

- використовувати засоби масової інформації творчо для висловлення та передачі ідей, інформації та думок;

- виявляти та уникати або оскаржувати медіаконтент та послуги, які можуть бути небажаними, образливими чи шкідливими;

- ефективно використовувати засоби масової інформації в реалізації демократичних прав та цивільних обов'язків.

Нині можна виділити такі сфери медіаосвіти, на думку О. Бондаренко [6]: інформаційна безпека, пошук інформації, сприйняття і інтерпретація медіатексту, медіаторчість і практичне освоєння медіапростору. Ми погоджуємося з думкою Т. Аношкової [7], яка пропонує розмістити ці сфери у формі піраміди, подібно до таксономії Блума, рухаючись від базових навичок до просунутих. Так, на першому місці ми маємо елементарне вміння користуватися медіаресурсами, орієнтуватися в медіапросторі, боротися з медіавірусами і проявами інтернет-залежності, далі ми вчимося складати пошукові запити, відбирати і фільтрувати інформацію. Наступний щабель розвитку медіаграмотності передбачає вміння освоювати контекст і сприймати прихований зміст (розпізнавати приховані завдання інформаційного повідомлення і визначати, на яку цільову аудиторію вона спрямована, формувати власну думку з приводу отриманої інформації, а не приймати думку,

нав'язану автором повідомлення, за свою). Після чого можна переходити від аналізу до синтезу, на цьому етапі студент вже може створювати власні медіатексти, ставати безпосереднім учасником медіакомунікаційного процесу. Найвищий рівень піраміди означає вміння дотримуватися етики спілкування в медіапросторі, при цьому критично сприймати інформацію та розпізнавати засоби маніпуляції. Таким чином, просуваємося від інформаційної грамотності до медіаграмотності.

За Л. Петрик, медіаграмотність тісно пов'язана з формуванням критичних і творчих навичок і умінь. Перш за все, це розвиток критичного мислення, здатність вирішувати проблеми, аналізувати й оцінювати інформацію. Медіаосвіта своєю чергою відповідає за розвиток таких глобальних навичок, як міжкультурна комунікація, усвідомлення себе як активного члена суспільства, свободи слова і права на інформацію [3, с. 101]. Таким чином, основне завдання медіаграмотності – навчити студентів зіставляти, аналізувати, відкидати несуттєве і концентруватися на необхідному, переконливо аргументувати свою точку зору і розуміти, що можуть існувати інші судження щодо однієї проблеми [6]. Нашим завданням вважаємо розгляд можливостей і способів розвитку медіаграмотності в освітньому процесі технічного ЗВО через вивчення курсу іноземної мови.

Вивчення іноземної мови зазвичай передбачає практичні заняття, а не лекції із наданням студентам значних обсягів теоретичної інформації. Проте на практичних заняттях з іноземної мови також є можливості опрацювати (перекладу рідною та іноземною мовами, обговорення, виступів, дискусій тощо) певні питання з подальшою практичною роботою. Пропонуємо методи і завдання з розвитку медіаграмотності студентів, що були успішно апробовані протягом 2019–2020 навчального року зі студентами першого і другого курсів механічного факультету і факультету транспортних систем у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті під час викладання дисциплін «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Вважаємо доцільним та ефективним використання схеми, запропонованої Національною асоціацією з навчання медіаграмотності [8], що передбачає чотири етапи розвитку медіаграмотності. Перший етап – це визначення. Перш за все, викладач іноземної мови має переконатися, що студенти знають, що таке сучасні засоби масової інформації. Необхідно їм нагадати, що медіа – це не тільки телебачення і радіо, але також усі друковані видання, рекламні листівки і білборди, соціальні мережі, сайти новин та оголошень, відеоігри та мобільні додатки.

Наступним етапом є визначення особистих уподобань студентів, найпопулярніших сайтів і

соціальних мереж, якими вони користуються для отримання інформації, які ресурси вони вважають «хорошими», а які – «поганими». Таким чином, викладач може зрозуміти наявний рівень медіаграмотності студентів, чи вміють вони розрізнати надійні і ненадійні джерела інформації, розпізнавати так звані «фейкові» новини і пропаганду.

Третій етап має на меті аналіз інформації студентами. Перед тим, як поширювати інформаційні повідомлення або створювати власні і ставати активними учасниками медіапростору, студенти мають навчитися аналізувати вже наявні засоби масової інформації. Для цього доцільно використовувати стратегію оцінювання інформації «E.S.C.A.P.E.» (Evidence – докази, Source – джерело, Context – контекст, Audience – аудиторія, Purpose – мета, Execution – оформлення) [9].

Останнім етапом є створення власного медіапродукту (репост, пост, новина, вебсайт, додаток, відеоблог тощо).

Цю схему доречно використовувати в процесі вивчення і повторення лексичних тем, що стосуються безпосередньо ЗМІ («Газети», «Телебачення», «Медіа», «Реклама» тощо). Також її можна застосувати на заняттях зі звичайним підручником за певним курсом, оскільки багато з них мають теми і завдання, пов'язані з реальним сучасним життям студентської молоді, де розглядаються популярні соціальні мережі, фото чи повідомлення з аккаунтів зірок шоу-бізнесу і спорту, статті про них з різних джерел, оголошення і пости щодо вподобань та хобі.

Ще один спосіб використання – запровадження цієї схеми в процесі підготовки новин або повідомлень самими студентами як домашнього завдання та в самостійній роботі студентів. Ми пропонували одному або двом студентам із групи підготувати дві новини – реальну та фейкову, з фото та посиланням на джерело інформації, а на занятті студенти аналізували ці новини за стратегію «E.S.C.A.P.E.» і визначали, яка новина є правдивою, а яка – ні. Інший варіант завдання, коли кілька студентів готують по одній новині, а в аудиторії треба їх проаналізувати і визначити, чи є серед новин неправдива інформація і в кого саме.

Навички критично оцінювати інформацію та використовувати стратегію «E.S.C.A.P.E.» можна розвивати на початку заняття (warming-up activities), у процесі обговорення новин або у вступній частині лексичної теми, а також під час її повторення і закріплення.

Додатковими ресурсами для розвитку медіаграмотності студентів у позааудиторній діяльності можуть виступати онлайн-лекції (TED Talks) та онлайн-курси, дібрані викладачем іноземної мови. Використання таких ресурсів є корисним, оскільки сприяє підвищенню іншомовної компетенції студентів і розвитку медіаграмотності. Так,

як приклад можна навести онлайн-курс із медіаграмотності «Very-Verified» [10] на освітній платформі EdEra. Курс безплатний, розрахований на п'ять тижнів, представлений англійською та українською мовами. В англійській версії до кожного тижня наведено словник термінів. За умови успішного проходження фінального тесту учасники отримують сертифікат. Курс містить невеликі за часом відеофрагменти, теоретичну інформацію, вікторини, статті, інтерв'ю, лекції з TED Talks. Завдяки такій структурі фрагменти курсу і окремі завдання можна використовувати безпосередньо на занятті з англійської мови. Ще одним способом використання цього курсу є групове його вивчення в межах позааудиторної діяльності з іноземної мови (гуртки, розмовні клуби тощо) або у роботі кураторів академічних груп.

Висновки і пропозиції. Таким чином, медіаграмотність є однією з важливих складових частин підготовки майбутніх фахівців за вимогами сучасного світу. Вона відповідає за розвиток таких важливих навичок, як критичне мислення, аналіз і створення інформації, а також допомагає студентам успішно впоратися з величезними обсягами інформації. За відсутності спеціалізованих медіаосвітніх курсів для студентів технічних закладів вищої освіти курс іноземної мови можна використовувати як чинник розвитку медіаграмотності майбутніх фахівців за допомогою означених методів. Подальшої розробки потребує питання розвитку медіаграмотності майбутніх фахівців у науково-дослідній роботі студентів.

Список використаної літератури:

1. Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд. Київ : АУП, ЦВП, 2011. 58 с.
2. Павленко І.Г., Курлішук І.І. Формування медіаграмотності студентів в освітньому процесі вищого навчального закладу. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Випуск 61. С. 227–231.
3. Петрик Л.В. Медіаграмотність як навичка XXI ст. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. Випуск 27. С. 100–104.
4. Borysenko O.A., Vysotska S.S. Media Literacy: Ukrainian Perspective. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 2018. VI (64), Issue: 154. P. 16–22.
5. The European Charter of Media Literacy. URL: <http://www.euromedialiteracy.eu/index.php?Pg=charter>.
6. Бондаренко Е.А. Медиаграмотность и информационная культура в современной российской школе. *Медиа. Информация. Коммуникация*. 2013. № 7. URL: <http://mic.org.ru/new/239->

- mediagramotnost-i-informatsionnaya-kultura-v-sovremennoj-rossijskoj-shkole.
7. Аношкова Т.А. Медиаграмотность как навык XXI века в современном образовании. *Иностранные языки: инновации, перспективы исследования и преподавания* : материалы II Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 21–22 марта 2019 г. Минск : БГУ, 2019. С. 602–606.
8. Barry, C. Implementing Media Literacy In Your Classroom. URL: <https://medialiteracyweek.us/wp-content/uploads/2015/07/implementing-ml.pdf>.
9. E.S.C.A.P.E. Junk News. URL: <https://newseumed.org/tools/lesson-plan/escape-junk-news>.
10. Онлайн курс із медіаграмотності «Very-Verified». URL: <https://verified.ed-era.com/>
-

Skrypnuk N. Foreign language course as a factor in the media literacy development of future engineers

The article deals with the search for opportunities and effective ways of developing media literacy of students of institutions of higher technical education in the process of foreign language learning. It is noted that media literacy is one of the important components of training future professionals according to the requirements of the modern world, where people are constantly under the influence of various sources of information with huge volumes of it. Media literacy is considered as a set of motives, knowledge, skills and abilities that contribute to the critical analysis and evaluation of media texts with the subsequent opportunity to experiment and create your own ones. It is responsible for developing such important skills as critical thinking, information analysis and creation, and helps students cope with a large amount of information successfully. Areas of media education, such as information security, information search, perception and interpretation of media text, media creativity and practical development of media space, which are considered in a way similar to Bloom's taxonomy, are presented. There are seven competencies related to media literacy given. In the absence of specialized media education courses in the curricula of students of technical institutions of higher education, it is proposed to consider a foreign language course as a factor in the development of media literacy of future professionals. The work scheme on the development of media literacy which provides for four stages (definition of mass media, determination of personal preferences of the student, analysis of information, creation of own media product) is described. Successfully tested during the 2019–2020 academic year methods and tasks that promote the development of students' media literacy during the study of a foreign language directly in the classroom and in extracurricular activities are presented. The use of additional resources (E.S.C.A.P.E. strategy, TED Talks online lectures, online media literacy courses on the example of the Very-Verified course) are described.

Key words: media literacy, student, institution of higher technical education, critical thinking, foreign language.